Zgodovina parkljevanja in miklavževanja na Slovenskem

Uvod: med staroverskimi obredi in krščansko tradicijo

Parkljevanje in miklavževanje sodita med najbolj prepoznavne zimske običaje na Slovenskem, zelo pogasta pa sta tudi v Podravju in Prlekiji. Gre za preplet zelo starih, predkrščanskih verovanj in kasnejših krščanskih vplivov, ki so se skozi stoletja oblikovali v bogato ljudsko izročilo. Oba običaja sta tesno povezana z letnim ciklom, zlasti s prehodom v zimski čas, ko so ljudje naravo, nadnaravne sile in moralni red dojemali kot odločilne dejavnike preživetja skupnosti.

Parkljevanje – dediščina poganskih zimskih obredov

Izvor in pomen parkljev

Parkljevanje ima korenine v staroslovanskih in širših alpskih poganskih obredih. Parkelj (ali parklj) je mitsko bitje, ki simbolizira temne sile zime, mraz, kaos in strah, a hkrati tudi zaščito pred zlim. Njegova naloga ni bila zgolj strašenje, temveč predvsem **odganjanje slabih duhov**, bolezni in nesreče iz vasi.

Maske parkljev so bile tradicionalno izdelane iz **lesa (najpogosteje lipe)**, z izrezljanimi grozečimi obrazi, poudarjenimi zobmi, dolgimi jeziki in pravimi živalskimi rogovi (kozlov, ovnov ali goveda). Obleka je bila narejena iz **pravih strojenih kož** goveda, koz ali ovac, okoli pasu pa so parklji nosili težke zvonce, katerih hrup je imel ritualni pomen – preganjanje zla in prebujanje narave.

Družbena in vzgojna funkcija

Parkljevanje je imelo izrazito vzgojno vlogo. Otroci so se učili razlikovati med dobrim in slabim vedenjem, odrasli pa so skozi masko in anonimnost izražali kolektivne strahove, napetosti in opozorila. Parkelj ni bil zgolj zlobno bitje, temveč **opomin**, da ima vsako dejanje posledice.

Miklavževanje – prihod krščanske simbolike

Sveti Miklavž kot moralni sodnik

Z razširitvijo krščanstva se je starim običajem pridružil lik **Sveti Miklavž**, škofa in zaščitnika otrok, revežev in mornarjev. Miklavževanje je na Slovenskem dokumentirano že v srednjem veku, sprva predvsem v mestih in samostanskih okoljih, kasneje pa tudi na podeželju.

Sveti Miklavž nastopa kot **nosilec reda, pravičnosti in usmiljenja**. Obiskuje domove, šole in cerkve ter prinaša darove pridnim otrokom. Ti darovi so bili nekoč preprosti: suho sadje, orehi, jabolka, medenjaki, občasno tudi lesene igrače.

Spremljevalci: angeli in parklji

Posebnost slovenskega miklavževanja je **trojica likov**:

- **Sveti Miklavž** – simbol dobrega, pravičnega sodnika
- **Angeli** – prinašalci dobrote in nagrad
- **Parklji** – simbol kazni, opozorila in strahu

Ta simbolna razdelitev je ustvarila močan didaktični okvir, ki je otrokom na razumljiv način predstavil moralne vrednote skupnosti.

Preplet obeh običajev na Slovenskem

Od nasprotij do sožitja

Posebnost slovenskega prostora je, da parkljevanje ni izginilo s prihodom krščanstva, temveč se je **preoblikovalo in vključilo** v miklavževanje. Parkelj je iz samostojnega obrednega lika postal spremljevalec svetega Miklavža – njegova temna protiutež.

V številnih krajih so se razvile lokalne posebnosti:

- različno število parkljev v sprevodu,
- raznolike oblike mask (od bolj groteskних do umetelno rezljanih),
- različni običaji obdarovanja in javnih povork.

Parkljevanje in miklavževanje v 20. in 21. stoletju

Zaton in ponovni razcvet

V 20. stoletju sta običaja doživela več prelomnic. Industrializacija, urbanizacija in družbene spremembe so povzročile delni zaton tradicionalnih oblik. Po drugi svetovni vojni so bili ponekod celo nezaželeni ali omejeni.

V zadnjih desetletjih pa opažamo **močan preporod** parkljevanja in miklavževanja. Kulturna društva, gasilska društva in etnografske skupine so začele zavestno obujati stare tehnike izdelave mask, tradicionalna oblačila in obredne oblike nastopov.

Danes: kulturna dediščina in identiteta

Danes parkljevanje in miklavževanje nista zgolj folklora, temveč:

- pomemben del **nesnovne kulturne dediščine**,
- sredstvo **medgeneracijskega povezovanja**,
- turistična in izobraževalna priložnost,
- izraz lokalne identitete in ponosa.

Zaključek

Zgodovina parkljevanja in miklavževanja na Slovenskem je zgodovina **sožitja starega in novega**, poganskega in krščanskega, strahu in upanja. Prav v tem ravnotežju se skriva njuna moč in trajnost. Oba običaja še danes nagovarjata sodobnega človeka – ne le kot spektakel, temveč kot globoko sporočilo o vrednotah, odgovornosti in skupnosti.